

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

DEMİRDÖVEN KÖYÜ TÜZEL KİŞİLİĞİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2014/14359

Karar Tarihi : 25/12/2018

Başkan : Burhan ÜSTÜN
Üyeler : Hicabi DURSUN
Hasan Tahsin GÖKCAN
Kadir ÖZKAYA
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Raportör Yrd. : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : 1. Demirdöven Köyü Tüzel Kişiliği

Temsilcisi : Hafız Aslan PEKER
2. Hafız Aslan PEKER
3. Cevdet BİLGİN
4. Ahmet DEMİRCİ
5. Ali ALTUNOĞLU
6. Ahmet ÇAVUŞ
7. Hüsnü ÇOLAK
8. Sayım AYDIN
9. Mustafa ACAR
10. Ali UZUN
11. İbrahim UZUN
12. Veli UZUN

Vekili : Av. Recep AKYÜREK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hidroelektrik santrali projesiyle ilgili idarece verilen *çevresel etki değerlendirmesi olumlu* kararının iptali istemiyle açılan davanın süre yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/8/2014 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Artvin'in Yusufeli ilçesi Demirdöven köyü sınırları içinde bulunan vadide yapılması planlanan Damla Regülatörü ve Hidroelektrik Santrali (HES) Projesi hakkında Çevre ve Orman Bakanlığı çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) ve Planlama Müdürlüğüne 27/4/2009 tarihinde ÇED olumlu kararı verilmiştir.

9. Karar, Artvin Valiliği ilan panosunda 21/5/2009 tarihinden itibaren on gün süreyle ilan edilmiştir.

10. Başvurucular karardan 16/10/2009 tarihinde haberdar olduklarını ve kararın geri alınması yönünde Çevre ve Orman Bakanlığına başvurduklarını, 12/11/2009 tarihinde idareden ret cevabı aldıklarını belirtmişlerdir.

11. İdarenin ret kararı üzerine başvurucular, Rize İdare Mahkemesinde yürütmenin durdurulması talepli iptal davası açmışlardır. Dava dilekçesinde; ilgili mevzuat gereği işletilmesi gerekli sürecin usulüne uygun olarak işletilmediğini, kurulması düşünülen tesis ile ilgili yeterli araştırmanın yapılmadığını ve suçul hayatın devamı için gerekli can suyu hesaplanmadan bu kararın verildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca yapılacak santral ile elde edilecek elektriğin sağlayacağı maddi gelirden daha fazla bu vadiden hâlihazırda turizm geliri elde edildiğini, bu projenin uygulanması hâlinde vadideki doğal yaşamın sona ereceğini ve turizm sektörünün yok olacağını iddia etmişlerdir.

12. Rize İdare Mahkemesi 10/1/2012 tarihli kararı ile dava konusu işlemin yürütmesinin durdurulmasına karar vermiştir. Karar gerekçesinde; yapılan araştırmalar, keşif ve bilirkişi incelemesi sonucunda ÇED raporunda taahhüt edilen ve idare tarafından da onaylanan Damla HES Projesi'nin faaliyete geçmesinden sonra bırakılacak hayat suyu miktarının akarsudaki canlı yaşamının sürdürülebilirliği için yeterli düzeyde olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca heyelan ve riskli bölgelerin tespit edilmesi, alınacak önlemlerin ÇED raporuna eklenmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Regülatör inşaatı, çöktürme havuzunun inşaatı ve tünellerin açılması sırasında oluşacak hafriyatın suçul ekosisteme zarar vermeden nasıl uzaklaştırılacağı ve ne bununla ilgili olarak tür tedbirlerin alınacağı hususunun ayrıntılı bir şekilde ÇED raporunda açıklanması gerekirken açıklanmadığı, dolayısıyla raporda eksikliklerin olduğu tespit edilerek ÇED olumlu kararında hukuka uygunluk bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

13. Yürütmenin durdurulması kararına itiraz edilmesi üzerine Trabzon Bölge İdare Mahkemesi 29/2/2012 tarihli karar ile itirazı reddetmiştir.

14. Rize İdare Mahkemesi 31/7/2012 tarihli kararı ile davayı süre aşımı nedeniyle reddetmiştir. Karar gerekçesinde, dava açma süresinin başlangıcı olarak dava konusu ÇED olumlu kararının ilan edildiği tarihin esas alınması gerektiği vurgulanmıştır. Dava konusu işlemin Artvin Valiliğince 21/5/2009 tarihinde ilan edildiği, ilan tarihinden itibaren altmış

gün içinde doğrudan iptal davası açılması ya da aynı süre içinde 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu'nun 11. maddesi uyarınca davalı idareye başvuruda bulunulması ve idarece verilen ret cevabı üzerine başvuruya kadar geçen süre de hesaba katılmak suretiyle kalan dava açma süresi içinde idari dava açılması gerekirken 21/5/2009 tarihinden itibaren altmış günlük süre geçirildikten sonra yapılan 16/10/2009 tarihli başvuruya verilen yanıt üzerine açılan davanın süre aşımı nedeniyle esasını inceleme olanağı bulunmadığı ifade edilmiştir.

15. Başvurucuların temyiz talebi Danıştay Ondördüncü Dairesi tarafından 5/6/2013 tarihinde reddedilmiş ve karar oyçokluğuyla onanmıştır.

16. Onama kararına karşılık görüşünde ise dava dosyasında işlemin ilgili yerlerde halka duyurulduğuna ilişkin bilgi ve belgelerin bulunmadığı, bu konuda ilgili yerlerde halka başvuru konusu işlemin duyurusunun yapıp yapılmadığına ilişkin idareden bilgi ve belge istenerek gelen cevaba göre davanın süresi içinde açılıp açılmadığına karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

17. Karar düzeltme talebi aynı Dairenin 24/6/2014 tarihli kararı ile aynı gerekçelerle oyçokluğuyla reddedilmiştir.

18. Nihai karar, başvurucular vekiline 8/8/2014 tarihinde tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucular 20/8/2014 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

20. 2577 sayılı Kanun'un 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış... gündür.

2. Bu süreler;

a) İdari uyumsuzluklarda; yazılı bildirim yapıldığı,

(...)

Tarihi izleyen günden başlar.(...)

4. İlanı gereken düzenleyici işlemlerde dava süresi, ilan tarihini izleyen günden itibaren başlar. Ancak bu işlemlerin uygulanması üzerine ilgililer, düzenleyici işlem veya uygulanan işlem yahut her ikisi aleyhine birden dava açabilirler. Düzenleyici işlemin iptal edilmemiş olması bu düzenlemeye dayalı işlemin iptaline engel olmaz."

21. 2577 sayılı Kanun'un 11. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi

yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır."

22. Olay tarihinde yürürlükte olan 17/7/2008 tarihli ve 26939 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 14. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları (30/6/2011 tarihli ve 27980 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile değişen son hâli ile) şöyledir:

"Komisyonun sonuçlandırdığı Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu halkın görüş ve önerilerini almak üzere İl Çevre ve Orman Müdürlüğünde ve Bakanlıkta on işgünü görüşe açılır. Bakanlıkça projeye ilgili karar alma sürecinde bu görüşler de dikkate alınır. Bakanlık halktan gelen görüşler ışığında rapor içeriğinde gerekli eksikliklerin tamamlanmasını, ek çalışmalar yapılmasını ya da İnceleme ve Değerlendirme Komisyonunun yeniden toplanmasını isteyebilir. Gerekli çalışmaların yapılmasını müteakip Bakanlıkça nihai Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporunun üç işgününde komisyon üyesi sayısı kadar çoğaltılması istenir. Çoğaltılan nihai Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu beş işgünü içerisinde Bakanlığa sunulur.

Bakanlık, Komisyonun rapor hakkındaki çalışmalarını ve halkın görüşlerini dikkate alarak beş işgünü içinde proje için 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu' ya da 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumsuz' kararı verir, bu kararı proje sahibine ve ilgili kurum ve kuruluşlara yazılı olarak bildirir. Valilik, alınan kararın içeriğini, karara esas gerekçeleri ile şartlarını ve halkın görüş ve önerilerinin Nihai Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporuna yansıtıldığını uygun araçlarla halka duyurur."

23. 25/11/2014 tarihli ve 29186 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin (29186 sayılı Yönetmelik) 4. maddesinin (y) bendi şöyledir:

"Askıda ilan: Gerçekleştirilmesi planlanan projenin ÇED süreci hakkında, projeden etkilenecek veya etkilenmesi muhtemel halkın yaşadığı yer/yerlerde, valilik, kaymakamlık ve muhtarlık binasında veya köy odasında bulunan askı ilan yerlerinde yapılan yazılı duyuruyu ifade eder."

24. 29186 sayılı Yönetmelik'in 14. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"... Proje için verilen 'ÇED Olumlu' ya da 'ÇED Olumsuz' kararı Bakanlık ve Valilik tarafından askıda ilan ve internet aracılığı ile halka duyurulur."

2. Danıştay İçtihadı

25. Danıştay Ondördüncü Dairesininin 24/10/2013 tarihli ve E.2012/9834, K.2013/7132 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"...

Dosyanın incelenmesinden; Artvin İli, Şavşat İlçesi, Maden Köyünde 24,75 hektarlık alanda bakır madeni işletilmesi projesi ile ilgili olarak ... Ltd. Şti tarafından proje tanıtım

dosyası hazırlanarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'ne sunulduğu, anılan Genel Müdürlük tarafından proje tanıtım dosyası incelemesi sonucu yeterli görülerek anılan proje sahibine dava konusu ... tarihli 'ÇED Gerekli Değildir' kararının verilmesi üzerine bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Davaya konu ... tarihli Çevre ve Orman Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü'nün 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir' kararının Artvin Valiliği ilan panosunda ... tarihinde ilan edildiğinin belirtildiği bunun dışında ... yönetmelik hükümleri gereği tesisin yapıldığı köyde, köy halkını ve diğer ilgilileri konuyla ilgili bilgilendirmeye veya durumdan haberdar etmeye yönelik duyuru yapıldığına ilişkin tutanaklar dosyada bulunmadığından, bu husus araştırılmak suretiyle Artvin- Şavşat Maden Köyü tüzel kişiliği açısından davanın süresinde olup olmadığı hakkında yeniden karar verilmesi gerekmektedir."

26. Aynı Dairenin 30/4/2015 tarihli ve E.2013/2257, K.2015/3474 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"...

Dosyanın incelenmesinden; Artvin İli, Yusufeli İlçesi, Bıçakçılar Köyü sınırları içerisinde yer alan ... Regülatörü ve Hidroelektrik Santrali ... projesine verilen ... 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı'nın iptali istemiyle bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Olayda; 'ÇED - Olumlu' kararının ... tarihleri arasında Artvin Valiliği ilan panosunda, ... tarihleri arasında ise Yusufeli Kaymakamlığı ilan panosunda askıya alındığı, ancak dava konusu proje hakkında projenin uygulanacağı Bıçakçılar Köyünde duyuru yapılmadığı, dolayısıyla 'ÇED Olumlu' kararının bölgede yaşayan halka duyurusunun yapılmadığı anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlıkta, dava konusu işlemin ... Yönetmelik hükmü uyarınca davalı idare tarafından usulüne uygun bir şekilde ilanının yapılmaması nedeniyle, davacıların dava konusu işlemi Valilik tarafından yapılan ilan tarihinde öğrendiklerinin kabulü mümkün bulunmamaktadır.

Bu durumda, davacıların dava dilekçesinde öğrenme tarihi olarak belirttiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde açılan davada süre aşımı bulunmadığından, davanın esasının incelenmesi suretiyle idare mahkemesince yeniden bir karar verilmesi gerekmektedir."

27. Aynı Dairenin 1/12/2016 tarihli ve E.2016/3301, K.2016/6980 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir:

"... Dosyanın incelenmesinden; Artvin İli, Yusufeli İlçesi, Barhal Çayı vadisinde ... A.Ş. tarafından yapılması planlanan '... Regülatörü ve HES' projesi için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Planlama Genel Müdürlüğü tarafından verilen ... sayılı 'ÇED Olumlu' kararının iptali istemiyle ... tarihinde bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Uyuşmazlıkta, dava konusu işlemde proje alanı olarak Artvin İli, Yusufeli İlçesi, Barhal Çayı vadisinin gösterildiği, davacıardan birinin ... Köyü Muhtarlığı olduğu ve diğer iki davacının da bu köyde ikamet ettikleri, dolayısıyla nihai ÇED raporundan projenin etki

alanında kaldığı sonucuna varılan ... köyünde, konuyla ilgili bilgilendirmeye veya durumdan haberdar etmeye yönelik duyuru yapıldığına ilişkin tutanakların dava dosyasında bulunmadığından bu hususun araştırılması, ilan yapılmış ise dava açma süresinin ilandan itibaren başlaması gerektiği, aksi halde, dava konusu 'ÇED Olumlu' kararının alındığı tarihten itibaren beş yıla yakın bir süre geçtikten sonra davanın açıldığı dikkate alındığında, bu süre içerisinde dava konusu 'ÇED Olumlu' kararına ilişkin projenin inşaat/yatırım çalışmalarına başlanılıp başlanılmadığı, başlanıldı ise ne zaman tamamlandığı veya tesisin faaliyete geçiş tarihine ilişkin hususlarının araştırılarak sürenin bu tarihten itibaren hesaplanması gerekmektedir. "

B. Uluslararası Hukuk

1. İlgili Sözleşme

28. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının, medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlıklar ... konusunda karar verecek olan, ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

29. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin fıkrası mahkeme veya yargı merciine erişim hakkından açık bir biçimde söz etmese de maddede kullanılan terimler bir bütün olarak dikkate alındığında fıkranın (1) numaralı mahkemeye erişim hakkını da garanti altına aldığı sonucuna ulaşıldığını belirtmiştir (*Golder/Birleşik Krallık* [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, §§ 28-36). AİHM'e göre mahkemeye erişim hakkı Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mündemiçtir. Bu çıkarsama, Sözleşmeciler devletlere yeni yükümlülük yükleyen genişletici bir yorum olmayıp 6. maddenin (1) numaralı fıkrasının birinci cümlesinin lafzının Sözleşme'nin amaç ve hedefleri ile hukukun genel prensiplerinin gözetilerek birlikte okunmasına dayanmaktadır. Sonuç olarak Sözleşme'nin 6. Maddesinin (1) numaralı fıkrası, herkesin medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili iddialarını mahkeme önüne getirme hakkına sahip olmasını kapsamaktadır (*Golder/Birleşik Krallık*, § 36).

30. AİHM; adil yargılanmanın bir unsurunu teşkil eden mahkemeye erişim hakkının mutlak olmadığını, doğası gereği devletin düzenleme yapmasını gerektiren bu hakkın belli ölçüde sınırlanabileceğini kabul etmektedir. Ancak AİHM; bu sınırlamaların kişinin mahkemeye erişimini hakkın özünü zedeleyecek şekilde ve genişlikte kısıtlamaması, zayıflatmaması gerektiğini ifade etmektedir. AİHM'e göre meşru bir amaç taşımayan ya da uygulanan araç ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi kurmayan sınırlamalar Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasıyla uyumlu olmaz (*Sefer Yılmaz ve Meryem Yılmaz/Türkiye*, B. No: 611/12, 17/11/2015, § 59; *Eşim/Türkiye*, B. No: 59601/09, 17/9/2013, § 19; *Edificaciones March Gallego S.A./İspanya*, B. No: 28028/95, 19/2/1998, § 34).

31. AİHM, dava hakkını süre sınırına bağlayan iç hukuk hükümlerinin yorumlanmasının öncelikli olarak kamu otoritelerinin ve özellikle mahkemelerin görevi olduğunu belirtmekte; AİHM'in rolünün bu yorumun etkilerinin Sözleşme'yle uyumlu olup olmadığını tespitiyle sınırlı olduğunu ifade etmektedir. Süre sınırı getiren kuralların uygun adalet yönetiminin güvence altına alınması amacına dayandığına işaret eden AİHM, bu

kuralların veya bunların uygulanmasının ilgililerin ulaşılabilir başvuru yollarına müracaatlarını engelleyecek mahiyette olmaması gerektiğini değerlendirmektedir. AİHM, bu bağlamda her bir olayın somut başvuru yolunun özellikleri ışığında ve Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının amaç ve hedefleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir (*Eşim/Türkiye*, § 20).

32. AİHM; bu ilkeler uyarınca mahkemelerin dava açılabilmesi için öngörülen yasal yükümlülükleri uygularken hem yargılama adaletinin zayıflamasına yol açacak düzeyde aşırı şekilcilikten hem de kanunlarda öngörülen usule ilişkin gereklilikleri abes hâle getirecek seviyede aşırı esneklikten kaçınması gerektiğini belirtmektedir. AİHM, kuralların belirlilik ve iyi adalet yönetimini sağlama amacına hizmet etme işlevlerini yitirmesi hâlinde ve davaların esasının yetkili mahkeme tarafından karara bağlanmasını önleyecek birtakım bariyerler oluşturma fonksiyonu görmesi durumunda mahkemeye erişim hakkının zedeleneyeceğini ifade etmektedir (*Eşim/Türkiye*, § 21).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

33. Mahkemenin 25/12/2018 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucu Demirdöven Köyü Tüzel Kişiliği Yönünden

34. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinde kamu tüzel kişilerinin bireysel başvuru yapamayacağı öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesinin anılan hüküm doğrultusunda yerleşik hâle gelmiş içtihadı kapsamında *kamu tüzel kişisi* kavramı içine giren merkezi idare birimleri, mahalli idareler olan köy ve belediyeler ile meslek kuruluşları ve vakıf üniversitelerine bireysel başvuru yapma hakkının tanınmadığı kabul edilmiştir (*Ballıdere Belediye Başkanlığı*, B. No: 2012/1327, 12/2/2013, §§ 16-19; *Büğdüz Köyü Muhtarlığı*, B. No: 2012/22, 25/12/2012, §§ 26-29; *Doğubayazıt Ticaret ve Sanayi Odası*, B. No: 2012/743, 5/3/2013, §§ 15-17; *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi*, B. No: 2012/1430, 21/11/2013, §§ 20-28).

35. Somut olayda kamu tüzel kişisi olan başvurucu Demirdöven köyünün ilgili mevzuat gereği bireysel başvuru hakkı bulunmadığı anlaşılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin *kişi bakımından yetkisizlik* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucular Ahmet Demirci, Ali Altunoğlu ve Hüsni Çolak Yönünden

37. 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 83. maddesi gereği başvurunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında ilgilinin 2.000 Türk lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.

38. Genel olarak bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın

kötüye kullanılmasının ilgili düzenlemelerle bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Anayasa Mahkemesinin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

39. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve mesru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ve söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (S.Ö., § 29; *Mehmet Güven Ulusoy* [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 32; *Osman Sandıkçı*, B. No: 2013/6297, 10/3/2016; *Selman Kapan ve diğerleri*, B. No: 2013/7302, 20/4/2016).

40. Merkezî Nüfus İdaresi Sistemi'nden yapılan sorgulama neticesinde bireysel başvuru tarihinden önce başvuru sahiplerinden Ahmet Demirci'nin 7/12/2010, Ali Altunoğlu'nun 15/1/2013 ve Hüsnü Çolak'ın 22/8/2013 tarihlerinde öldüğü tespit edilmiş ancak Av. Recep Akyürek tarafından başvuru sahiplerinin anayasal haklarının ihlal edildiğinden bahisle verilen 20/8/2014 tarihli başvuru formunda başvuru sahiplerinin öldüğü konusunda bir bilgiye yer verilmeden bireysel başvuru yapıldığı anlaşılmıştır.

41. Kamu gücü tarafından hakkı ihlal edilen kişinin bireysel başvuru yapmadan önce ölmesi durumunda ölen kişi adına bir başkası tarafından bireysel başvuru yapma imkanı bulunmamaktadır (*Abdurrahman Uray*, B. No: 2013/6140, 5/11/2014, § 30).

42. Açıklanan gerekçelerle başvuru tarihinden önce vefat etmiş başvuru sahiplerine adına vekâlet ilişkisi sona ermiş olan avukat tarafından yapılan bireysel başvurunun *başvuru hakkının kötüye kullanımı* nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

43. Bu durumda Av. Recep Akyürek hakkında Anayasa Mahkemesini yanıltıcı nitelikte başvuru yapması nedeniyle 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük'ün 83. maddesi uyarınca taktiren 2.000 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir.

C. Diğer Başvuru sahipleri Yönünden

1. Başvuru sahiplerinin İddiaları

44. Başvuru sahipleri; ÇED raporunun sadece Artvin Valiliği ilan panosunda asıldığını, Şirketin köye gelip kullanılan su üzerinde HES yapmaya başlayacaklarını bildirmesiyle olaylardan haberdar olduklarını ve idareye başvuruda bulduklarını, Valilikteki ilanı ve raporun detaylarını görmelerinin mümkün olmadığını, idare tarafından verilen cevap üzerine de süresinde dava açtıklarını iddia etmişlerdir. Ayrıca yapılan HES ile birlikte mal varlığı zararlarının oluşacağını, halka haber verilmeden içme, kullanma ve sulama sularının bedelsiz bir şekilde ellerinden alınacağını belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

45. Başvurucular ilanın Valilik tarafından yapılmasının yeterli olmadığını, köyde de ilan yapılması gerektiğine ilişkin Danıştay Ondördüncü Dairesinin benzer konuda verdiği bir kararı ek bir dilekçe ile sunmuştur.

2. Değerlendirme

46. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

47. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucuların şikâyetlerinin özü, açtıkları davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle uyumsuzluğun esasının incelenmemesidir. Bu itibarla belirtilen ihlal iddiası adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

48. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

49. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine *adil yargılanma* ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

50. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (*Mohammed Aynosah*, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

51. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

52. Somut olayda idari işlemin iptali istemiyle açılan davanın süre aşımından reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvuru sahiplerinin mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

53. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

54. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

55. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülmeye, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

(1) Kanunilik

56. Başvuru sahiplerinin idari işlemin iptali istemiyle açtıkları davanın süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesine ilişkin derece mahkemesi kararının 2577 sayılı Kanun'un 7. ve 11. maddelerine ve 26939 sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nin 14. maddesine dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla somut olayda başvuru sahibinin mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu anlaşılmıştır.

(2) Meşru Amaç

57. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu hususu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde, idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğu işaret etmiştir (ayrıntılı değerlendirme için bkz. *Ayşe Yıldırım*, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; *Fatma Altuner*, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; *Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi*, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

(3) Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

58. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp sınırlamalara konu olabilir. Ancak Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan

ölçülülük ilkesi uyarınca anılan sınırlamaların mahkemeye erişimi imkânsız hâle getirmemesi ya da aşırı derecede zorlaştırmaması gerekir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen hukuki veya fiili sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, § 52).

59. Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmuş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

60. Bu bağlamda dava açma süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2012/144, 2/10/2013, § 46). Bu kapsamda dava açma süresinin hak sahibinin henüz dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (Yaşar Çoban, § 66).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

61. Başvurucular, dava açma süresinin başlangıcı olarak ÇED raporunun Artvin Valiliğinde ilan edildiği tarihin (21/5/2009) esas alınmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğinden şikâyet etmektedir.

62. Anayasa Mahkemesi benzer bir başvuruda çevresel etki değerlendirmesine ilişkin mevzuatta; gerçekleştirilmesi planlanan projenin ÇED süreci hakkında, projeden etkilenecek veya etkilenmesi muhtemel halkın yaşadığı yer veya yerlerde ilan yapılmasının öngörüldüğünü, bu ilan ile kararın yöre halkına duyurularak kişi ve kurumların süreç hakkında bilgilendirilmesinin amaçlandığını ifade etmiştir (Egeçep Derneği ve diğ.leri, B. No: 2015/4453, 3/7/2018, § 40). Dolayısıyla ÇED olumlu kararı verildikten sonra yöre halkına yapılacak bilgilendirmenin halkın haberdar olmasını sağlayacak şekilde yapılması gerekmektedir.

63. Somut olayda ÇED olumlu kararının Artvin il merkezindeki Valilik ilan panosuna asılması ile yetinildiği tespit edilmiştir. Panoya asma yöntemi dışında köyde yaşayan yöre halkının konudan haberdar olmasını sağlayacak başkaca herhangi bir yöntemle başvurulduğuna ya da başvurucuların karardan bir şekilde haberdar olduklarının kabulünü

haklı kılan bir neden bulunduğuna dair herhangi bir bilgi ya da belge bulunmamaktadır. Bu bağlamda Artvin'in Yusufeli ilçesi Demirdöven köyünde yaşayan başvurucuların şehir merkezinde bulunan Artvin Valiliği ilan panosunda yayımlanan *ÇED olumlu* kararını takip ederek ilan tarihinden itibaren dava açmalarını beklemenin hukuki güvenlik ve belirlilik ilkeleri bağlamında öngörülebilirlik sınırları içinde olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu bakımdan başvurucuların dava açma süresinin başvurucuların henüz dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut koşullar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işletilmeye başlaması, mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılmaktadır.

64. Kaldı ki yukarıda yer verilen Danıştay içtihadında da (bkz. §§ 25-27) belirtildiği üzere *ÇED raporunun* yönetmelik hükümleri gereği tesisin yapıldığı köyde, köy halkını ve diğer ilgilileri konu hakkında bilgilendirmeye veya durumdan haberdar etmeye yönelik duyurusunun yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla belirtilen raporun iptali istemiyle açılan davada ise dava açma tarihi olarak köyde duyuruların yapıldığı tarihin esas alınacağı kabul edilmektedir.

65. Bu açıklamalar çerçevesinde İdare Mahkemesinin ÇED kararının öğrenilmesine ve değerlendirilmesine imkân tanımayan nitelikteki Valilik ilan tarihini esas alarak dava açma sürelerini belirlemesine ilişkin yorumunun başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu ve bu yorumun başvurucuların mahkemeye erişim hakkını kullanmasını aşırı derecede güçleştirdiği tespit edilmiştir.

66. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

67. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

68. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesini talep etmiştir.

69. Başvuruda, adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

70. Mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

71. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 206,10 TL harç ve 1.980 TL vekâlet ücretinden oluşan 2.186,10 TL yargılama giderinin Demirdöven köyü tüzel kişiliği, Ahmet Demirci, Ali Altunoğlu ve Hüsnü Çolak hariç diğer başvurulara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurular Ahmet Demirci, Ali Altunoğlu ve Hüsnü Çolak'a vekâleten Av. Recep Akyürek tarafından yapılan başvurunun *başvuru hakkının kötüye kullanılması* nedeniyle REDDİNE,

B. 1. Başvurucu Demirdöven köyü tüzel kişiliği yönünden başvurunun *kişi bakımından yetkisizlik* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurular yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Diğer başvurular yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Rize İdare Mahkemesine (E.2010/88, K.2012/486) GÖNDERİLMESİNE,

E. 1. Demirdöven köyü tüzel kişiliği, Ahmet Demirci, Ali Altunoğlu ve Hüsnü Çolak tarafından yapılan yargılama giderlerinin üzerlerinde BIRAKILMASINA,

2. 206,10 TL harç ve 1.980 TL vekâlet ücretinden oluşan 2.186,10 TL yargılama giderinin DİĞER BAŞVURUCULARA MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 83. maddesi uyarınca 2.000 TL disiplin para cezasının Av. Recep Akyürek'ten TAHSİLİNE,

H. Kararın bir örneğinin Artvin Barosuna GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/12/2018 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Burhan ÜSTÜN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ